

mint értékállóak a történelemben, lásd transzgenerációs örökség, kollektív emlékezet, vagyis kövek – macskakő vagy gömbölyded, gördülő vagy botlasztó legyen – a restaurált épületek, megidézett szellemiségek kultuszának építőkövei. (Ja, éppen megléptem egy dixites kísértetsztori ábráját.)

Ha diák lennék, még egyszer vallanék arról, hogy torlaszokat gördített elém ez a földbe gyökereztető hely, de már elég régóta tanár vagyok, tehát okoskodom, mindezt magamnak hordtam össze – barikádként. A díszletterv, a kellékek változtak idővel. Egyszerűsödés vagy letisztulás útja még kérdéses, de mindenképp nyugisabb – odakint és idebent – minden.

Végül megkérdem fiataljainkat, mert kell a kapcsolódás, a *csakazértis*, és íme: „a legkülönlegesebb hely” a városunk, bizonykodnak. Kivetülni látom a pikáns lokálpatrióta kihozanást. „...azt mondták nekem, hogy szeressem, kötelességem szeretni”, visszhangzik mindenfelől Karinthy. De miért is? A döntésért. Vagy azokért az egybecsengő gondolatfoszlányokért, a városlakókért, akik biztosítják a hely pihegését, és portalaníják a megérintett köveket. Hogyan fájhat, ami nincs? Csak... mert lehetett volna? A van kárpótolhat.

SEPSISZENTGYÖRGY – SFÂNTU GHEORGHE – SANKT GEORGEN

Tamás Dénes

A ZENÉLŐ VÁROS

Egy ideje azt érzem, nem elég belaknom városaimat, ki is kell faggassam őket. Nem véletlen a többes szám használata, habár időm nagyobb részét egy városban – Sepsiszentgyörgyön – töltöm, az otthonosság–otthonatlanság diffúz és mégis mélyen összetartozó érzése más városokhoz is köt. Kifaggatni – azaz megtalálni azt a külső nézőpontot, ahonnan nem egy önmagába záruló tenyészet részeként kell feltennem a lakozás kérdéseit. Nemcsak beleveszni, nemcsak kihasználni a lehetőségeket; innen nyílnak meg a viszonyulás pályái és kérdései számomra. Hiszen minden, ami kihívás számomra, a természet és a város határán történik. Kényszeresen szeretem az egyik felől látni a másikat. Városból a természetet, természetből a várost, mintha szellemileg lehetne is uralni ezt a szétválasztottságot. Ugyanakkor

érezni igenis lehet, ahogy egyszerre korlátozzák és kiegészítik egymást, ahogy a köztük lévő határ egyszerre átjárható és átjárhatatlan.

A síksági városokban, azt hiszem, teljesen elveszett lennék. De Erdély városai szerencsére dombok, alacsony hegyek szomszédságában épültek, erdőségek, folyópartok közelében. Csak el kell hagyni az utolsó házat, többnyire egy kapaszkodó lábánál találja magát az ember, ami a magasba, sűrű erdők közelébe vezet. Az onnan megnyíló szabad perspektíva a tágabb viszonyulás, a tágabb kérdés lehetőségét hordozza.

Így van ez Sepsiszentgyörgy esetében is. Jó egy történetbe bekapcsolódva feljutni a magasba. A város végi Büdös-kút mellett kezdődik a nyílegyenes kapaszkodás, fel a város fölötti laposabb részhez, amit a városiak Pacé-tetőnek neveznek. Az Osztrák–Magyar Monarchia idején az osztrák katonatisztek ide hívták ki sétálni a székely polgárlányokat – közli az *urban legend*, amit azonban a szó etimológiája is alátámaszt (sétálni = spazieren – németből). A beteljesüléshez azonban egy kiadós és fullasztó kapaszkodó vezet. A találkozás intimitása mindig kivívott állapot, amiért meg kell küzdeni. A dőlt lépések közepette jó érezni, ahogy hátul egyszerre zsugorodik és kiterjed a város. Tíz-tizenöt perc erőteljes talpalás az egész, ami mégis elég ahhoz, hogy a zihálás birtokba vegye a testet. Kapkodó lélegzettel belenézni a város arcába – hogyan másként? Az elcsendesedés innen az illeszkedés lehetőségeinek felkutatásává változik

Elárulom: az első pillantások sosem kellemesek. Erdőkből, tisztásokból lenézni a városokra, fák vonalait, dombok lejtőit, vájatait követve: szinte mellbe vág a rút esztétikája. Mintha a föld bőrét rüh támadta volna meg. Falvak harmonikusabb illeszkedéséhez képest a poszt-szocialista városok mint idegen testek eszik bele magukat a tájba, elrohasztva természetes kötelékeit. Belül a legfekélyesebb az egész, amit a szélek már gyógyultabb, hegesebb részei kereteznek.

Aztán ahogy csendesedik a légzés, mégis megváltozik valami. Ehhez az is kell, hogy sétánk ne az első legyen, hogy hosszú évek, többszöri kapaszkodások álljanak mögöttünk. A szemlélés időbelisége teremtő erő. Az ismeretlenségből addig nem is sejtett utak nyílnak, amiket csak végig kell járni. Nem létezik első pillantás – tanítja nekünk a fenomenológia. Amit látunk, amögött már lesüllyedt, de mégis megőrzött tartalmak húzódnak, amelyek folyamatosan átszínezik azt, amit érzékelünk. Ugyanakkor az eljövendő pillantásra való várakozás is átszővi a jelent. Hasonló módon épül fel egy dalam a fejünkben.

Mert most sem az első szemrevételezéssel nézek le a dombról. Avarégető, füstölgő, friss tavaszi reggelek vannak mögöttem, nyári, napszikkasztotta délutánok, téli, hol kopár-szürke, hol havazástól puhán huppanó esteledések, amelyek külön-külön más fénytörésbe állítják a látnivalót. Ebben a télutói, foszladozó délutánban mindez egyszerre van jelen. Ez a többszörös, rétegzett jelenlét pedig lebegtetni kezdi a teret. Amit látok, az több, mint hely, több, mint tér. Mintha beszélne hozzám a város. Nem is beszélne, zenélne. Ennek megvan a maga konkrétsága is.

A legfeltűnőbb a mindenhol felhangzó kutyaugatás. Mintha csak elvadult állatok lagnák ezeket a tömbszerűségükben is szétmorzsolódó idomokat. Azért néhány emberi kiáltás is idehallatszik, mementójaként egy sokáig érvényes, mára azonban már alaposan megkérdőjelezett igazságnak: mindennek a mértéke az ember. Itt azonban már nem az ember mér, a tette követhetetlenül túlnőtt rajta. Geológiai erővé állandósult. Ezt az idegen erőt a város belsejéből felfakadó bűgő, visszhangzó morajlás – autók százainak zúgása – hordozza. Az egészség pedig a platón végigszáguldó embertelen hang, a sustorgó szél sodrása forrasztja egybe. A város hangrétegei mint üledékes kőzetek töltik fel a medencét.

Fals ez a zene? Harmonikus? Nehezen tudnám eldönteni. Annyit mondhatok, hiteles. Úgy gondolom, ennél többet a kortárs zenétől sem várhatunk. Miközben hallgatom, egy régebbi versem lüktet a fejemben:

ülök a dombháton
befog a tekintetem előtt magába rendeződő táj
ötven százalék ég gomolygó felhőzet
negyven százalék dombok erdőségek
tízszázaléknyi a völgy mélyén a város
ez a helyes arány

„Helyes arány.” Ízlelgetem újra a kifejezést. Voltak korszakok, amikor a matematika a világ kiméréséhez, arányosításához nyújtott eszközt. Az igazi zene a megfelelő ponton lefogott hangok összhangzatából állt elő – tanította a püthagoreus iskola. Ez az összhangzat pedig a világ, a szférák zenéjében konkretizálódott. El nem tudok képzelni ma korszerűtlenebb gondolatot. A korszerűtlen azonban azt is jelentheti, máshonnan merítjük megközelítéseink érvényességét. Van, amikor a dombok és az ég viszonyrendszeréből. A telefonomon az Altimeter applikáció ugyanakkor kiírja: most éppen 637 méter magasban vagyok. Eszembe jut: otthon, negyedik emeleti fotelemben

a tengerszinthez képest 541 méteren szoktam ejtőzni. Megmosolyogtató ez az elmozdulás, egy dolgot azonban világosan jelez: szeretem egyszerre több koordinátarendszeren belül érzékelni magam. Attól függően, honnan nézünk rá, másnak mutatkozik a város.

Mert végül sosem az erdők felé veszejtem lépteim. Mindig aláereszkedek a dombról. A Büdös-kút csordogálása az utolsó hang, amely a magasságba köt be. Innen utcák indulnak befelé, épületek, tömbházak sorjáznak. A hangok kierősödnek, eltorzulnak, egybefolynak. Én mégis a fenti zenét szeretném hallani. Ezért mindig a szűkös utcákat keresem. A roskadt, de ezzel az időt magukba préselő házakat. Az egyéniségüket még őrző ház-homlokzatokat. A fásított részeket. Az apró tereket. A megfelelő helyen lefogott hangok a város testéből is felfakadhatnak.

Rajtunk is áll, milyen városokban lakozunk.

SZATMÁRNÉMETI – SATU MARE – SATHMAR

Csirák Csaba

FELEDÉS ŐFELSÉGE ELLEN

1. Melyik a kedvenc fája?

A kedvenc fám: a kedves fám. Nagykárolyban a szülői háznál, a kertben élt egy gyönyörű nagy diófa. Ő (ez) volt a kedves fám. Évtizedek múltán, amikor néha Nagykárolyba látogatok, az utcáról szemlélgetem a volt házunkat, odaképzem a közben kipusztított szőlőlugasokat, a diófát, mert jól esik visszaemlékezni. A Diófa sem él, kivágták. Gyermekkoromban játékos otthonom volt ez a fa, de lehet, hogy inkább játszótársamnak kellene hívnom. Amikor bátorságomat tettem próbára, felmásztam a legtetejébe. Ilyenkor többnek éreztem magamat, mint odalent, de még annál is, ami valójában voltam. Viharos időben különösen ijesztő, de nagyon izgalmas kaland valahol a legfelső ágakon megkapaszkodni. Hajóskapitánynak képzelhettem magam, ringott alattam a viharos szélben az ingatag világ. Békés időben, főleg nyári kánikulában, a fa középtáján, két vastag ág találkozásá-